

SYMPOZJUM „SZKŁO NA GŁÓWNYCH SZLAKACH
KOMUNIKACYJNYCH Wczesnośredniowiecznej
EUROPY I AZJI” / SYMPOSIUM
„GLASS ON MAIN COMMUNICATION ROADS
OF EARLY MEDIEVAL EUROPE AND ASIA”

Archeologia Polski, LXI: 2016
PL ISSN 0003-8180

MARIA DEKÓWNA

WPROWADZENIE

Abstrakt: Referaty wygłoszone na sympozjum zorganizowanym w dniu 22 maja 2015 r. w Instytucie Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk w Warszawie oraz dyskusja nad nimi ukazują duże znaczenie szlaków: jedwabnego, dnierprzańskiego, wołżańskiego i transkontynentalnego dla rozwoju szklarstwa i wymiany wyrobów szklanych w środkowej i wschodniej Europie we wczesnym średniowieczu. Na sympozjum można było tylko zasygnalizować tę problematykę i zwrócić uwagę na potrzebę podjęcia nad nią badań.

Słowa kluczowe: Europa, Azja, wczesne średniowiecze, szkło, szlak jedwabny, szlak dnierprzański, szlak wołżański, szlak transkontynentalny.

Abstract: Lectures held at the Symposium organized on the 22nd of May 2015 at the Institute of Archaeology and Ethnology of the Polish Academy of Sciences in Warsaw and the discussion afterwards show the great importance of trade routes: Silk Road, Dnieper Road, Volga Road and the Transcontinental Road for the development of glass production and the exchange of glass wares in Central and Eastern Europe during the Early Middle Ages. The Symposium could only signalize these issues and draw the attention to the need of research on the topic.

Keywords: Europe, Asia, Early Middle Ages, glass, Silk Road, Dnieper Road, Volga Road, Transcontinental Road.

Opracowując zbiory szkieł zabytkowych i pojedyncze przedmioty szklane, badacze starają się określić między innymi ich pochodzenie. W przypadku przedmiotów obcej proveniencji formułowane są niekiedy wnioski dotyczące kierunków ich napływu, natomiast rzadko wskazywane są konkretne szlaki, którymi przedmioty te, a także surowce czy technologie przenikały do różnych miejsc ówczesnego świata. Jest to częściowo wynikiem stanu badań nad tymi drogami, między innymi nad ich rolą w przenoszeniu wyrobów i technologii szklarskich.

Przypomnę w dużym skrócie, iż w średniowieczu funkcjonowały cztery główne szlaki dalekosiężne: 1. jedwabny, mający dużo starszą tradycję, wiodący z Chin przez Azję Środkową do wybrzeży Morza Śródziemnego; 2. dnierprzański, idący

znad wybrzeży Morza Czarnego Dnieprem do jego górnego biegu, stąd do Łowati i jeziora Ilmen, a następnie Wołchowem przez jezioro Ładoga do Bałtyku; 3. wołżański, wychodzący znad Morza Kaspijskiego, kierujący się na północ do Bułgaru i stąd do Bałtyku; 4. drogę tę przecinał w jej odcinku południowym szlak transkontynentalny biegnący przez Sarkel do Kijowa, Przemyśla, Grodów Czerwieńskich, Krakowa, Pragi, Ratzbony i dalej, przez Moguncję, Verdun, Narbonę, do Hiszpanii. Ponadto, okresowo był czynny szlak dunajski.

Dotychczas prowadzono badania tylko nad pierwszym z tych szlaków w odniesieniu do jego roli w rozwoju szklarstwa. Na jego znaczenie w przenoszeniu technologii wysokoolowiowej z Azji do wschodniej Europy zwrócił uwagę Robert H. Brill, zapowiadając podjęcie inicjatyw badawczych dotyczących szklarstwa środkowozjatyckiego i dalekowschodniego (Brill 1989, s. 22; *Scientific research...* 1991)¹. Następnie do studiów nad rolą szlaku jedwabnego w wymianie technologii i wyrobów szklanych włączyli się badacze z państw Dalekiego Wschodu i europejscy. Zaczęto organizować międzynarodowe konferencje, wygłaszane na nich referaty zostały opublikowane (np. *Ancient glass research...* 2009; *Glass along the Silk Road...* 2010).

Natomiast inne, wymienione wyżej, arterie nie były przedmiotem tego rodzaju przedsięwzięć, jakkolwiek w wielu pracach ukazywano ich rolę w wymianie wyrobów szklanych, technologii i surowców. Problematyka ta jest niewątpliwie bardzo złożona i ważna dla poznania między innymi genezy szklarstwa we wschodniej i środkowej Europie. Studia nad nią powinny prowadzić duże międzynarodowe zespoły. Na zorganizowanym 22 maja 2015 r. w Warszawie sympozjum, którego materiały publikujemy w niniejszym tomie „Archeologii Polski”², można było tylko ją zasygnalizować i zwrócić uwagę na potrzebę podjęcia nad nią badań.

Podziękowania

Zorganizowanie sympozjum było możliwe dzięki wsparciu finansowemu Instytutu Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk oraz Biura Współpracy z Zagranicą Polskiej Akademii Nauk, a także dzięki pomocy organizacyjnej pracowników Ośrodka Interdyscyplinarnych Badań Archeologicznych Instytutu Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk i Pani Beaty Kity z sekretariatu dyrektora Instytutu. Kierownictwom tych placówek oraz wspomnianym osobom składam z tego tytułu serdeczne podziękowania. Pani Iwonie Zych bardzo dziękuję za wnikliwą weryfikację tekstów angielskich autorek zagranicznych.

¹ Por. też Dekówna 1997, s. 285, przypisy 21 i 23.

² Nie znalazł się w nim referat wstępny, autorstwa Władysława Duczki, *Tętnice życia – szlaki handlowe interkontynentalne i regionalne we wczesnych dziejach*, o którego odczytanie poprosił Autor, nie mogąc uczestniczyć w posiedzeniu; nie mógł też przygotować pracy do druku. Nie zamieszczamy tu również wygłoszonego na sympozjum komunikatu M. Dekówny, T. Purowskiego i P. Dzierżanowskiego, *Znalezisko niezwykłych ozdób na wczesnośredniowiecznym cmentarzysku w Bodzi, woj. kujawsko-pomorskie*. Zdecydowaliśmy się nie składać go do druku ze względu na konieczność ograniczenia objętości tomu, tym bardziej że jego temat nie wiązał się ściśle z problematyką sympozjum (dotyczył ozdób wykonanych z innych materiałów, tylko zewnętrznie przypominających szkło).

WYKAZ CYTOWANEJ LITERATURY

- Ancient glass research...* 2009: *Ancient glass research along the Silk Road*, Gan Fuxi, R.H. Brill, Tian Shouyun red., New Jersey–London–Singapore–Beijing–Shanghai–Hong Kong–Taipei–Chennai.
- Brill R. H. 1989, *Thoughts on the glass of Central Asia with analyses of some glasses from Afghanistan*, XVth International Congress on Glass. Leningrad, 2–7 July 1989, Proceedings, Archaeometry, O.V. Mazurin red., s. 19–24.
- Dekówna M. 1997, (rec.) *Scientific research in early Chinese glass*, Robert H. Brill i John H. Martin red., *Proceedings of the Archaeometry of Glass Sessions of the 1984 International Symposium on Glass, Beijing September 7, 1984, with supplementary papers, Corning, New York 1991*, [w:] „Archeologia Polski”, 42/1–2, s. 279–286.
- Glass along the Silk Road...* 2010: *Glass along the Silk Road from 200 BC to AD 1000. International conference within the scope of the „Sino-German Project on Cultural Heritage Preservation” of the RGZM and the Shaanxi Provincial Institute of Archaeology, December 11th–12th 2008*, B. Zorn, A. Hilgner red., Mainz.
- Scientific research...* 1991: *Scientific research in early Chinese glass, Proceedings of the Archaeometry of Glass Sessions of the 1984 International Symposium on Glass, Beijing September 7, 1984, with supplementary papers, Corning, New York 1991*, R.H. Brill, J.H. Martin red., Corning–New York.

MARIA DEKÓWNA

INTRODUCTION

Summary

In this volume of „Archeologia Polski” we publish papers presented at the International Symposium organized on the 22nd of May 2015 at the Institute of Archaeology and Ethnology of the Polish Academy of Sciences in Warsaw, devoted to the significance of the main communication routes, which functioned in Early Middle Ages in Europe and Asia, for the development of glass production and the exchange of glass products.

Although the role of the Silk Road has been discussed at several international conferences and presented in many publications the importance of other great transport arteries was never the subject of such events. These other routes were: 1. Dnieper Road, reaching from Black Sea to Baltic Sea; 2. Volga Road starting from the Caspian Sea and approaching the Baltic Sea; 3. Transcontinental Road leading through Sarkel, Kiev, Cracow and Prague to Spain; 4. Danube Road. They all were an important factor stimulating the development of glass production, among others, in Central and Eastern Europe. Research on them should be conducted by international scientific teams. During the Warsaw symposium we could only signalize this issue and draw the attention towards the need of undertaking studies in this field.

Translated by Beata Kita

Adres Autorki:

Prof. dr hab. Maria Dekówna
 Ośrodek Interdyscyplinarnych Badań Archeologicznych
 Instytut Archeologii i Etnologii PAN
 al. Solidarności 105
 00-140 Warszawa
 archeologia.polski@wp.pl

